А. В. Кожанов

РЕГІОНАЛЬНА ПРЕСА НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ У ПЕРІОД БОРОТЬБИ ЗА УКРАЇНСЬКУ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

Ключові слова: *Народний Рух України, історіографія, регіональна преса, громадськість, демократизація.*

Ключевые слова: *Народный Рух Украины, историография, региональная пресса, общественность, демократизация.*

Key words: *Narodny Rukh of Ukraine, historiography, regional press, public, democracy.*

За висловом Берне, бути вільним — ніщо, стати вільним — це все. Україна здобула свою незалежність й одну з вирішальних ролей у цьому процесі відіграв Народний Рух України.

Беззаперечним є той факт, що преса є могутнім провідником ідей будь-якої організації, її каналом зв'язку з громадськістю. Внесок рухівської преси у становлення та реалізацію ідеї української незалежності є важливим об'єктом наукового аналізу, що і обумовлює актуальність задекларованої теми.

Метою дослідження є аналіз регіональної рухівської преси у період боротьби за українську незалежність на зламі 80–90-х рр. XX століття.

Історіографія проблеми представлена дослідженнями О. Гараня [1], В. Ковтуна [2], Г. Гончарука [3], В. Піпаша [4], Ю. Діденка [5].

Кризові явища 1980-х рр. спричинили пробудження національної самосвідомості українського населення. За цих обставин необхідна була компромісна формула утворення організованої народної опозиції, яка б органічно поєднала радикалізм політичних неформалів з масовістю культурно-історичних та екологічних неформальних об'єднань, злила в одну політичну еліту досвідчених політичних борців та лідерів нової хвилі. Цією формулою і став «Рух» [6].

Ідейним фундаментом Народного Руху у різних регіонах України стає преса крайових організацій.

Так, вісник Карпатського зонального відділення Народного Руху України за перебудову «Голос Карпат» № 1 вийшов у червні 1989 р. Він містив резолюцію про утворення Львівської регіональної організації Народного руху України за перебудову,

 © Кожанов А. В., 2011

до президії якої ввійшли: поет Р. А. Братунь, народний депутат СРСР І. О. Вакарчук, О. Г. Блох, М. А. Голубець, М. М. Горинь та інші. В рубриці «Останні події» повідомляється про мітинг у м. Бориславі: «Бурхливими оплесками зустріли бориславці голову виконавчої ради Української Гельсінкської спілки В'ячеслава Чорновола. Він, зокрема, зазначив, що справжньою датою возз'єднання українських земель слід вважати 22 січня 1919 року» [7].

У липні 1989 р. виходить друком перший номер київського «Вісника Руху». У зверненні до читача зазначено, що газету не купити в кіоску, згадку про неї не почути у щоденному огляді преси по радіо. Бо часопис — незалежний. Метою видання є донесення до читацької аудиторії правди про Рух, завдань та цілей, щоб залучити до нього якомога більше людей. Газета випускалася редакційною групою Народного Руху, Українського товариства «Меморіал» та українознавчого клубу «Спадщина» [8].

Також у липні вийшло «Вільне слово» — газета груп Народного Руху України. У ній містилася інформація про зміну назви «Вісник Руху» на «Вільне слово» і стаття Івана Драча «За єдність усіх добрих і чесних людей», де стверджувалось, що «Рух живе, що він необхідний». Тут вміщено звернення до народу Української Радянської Соціалістичної Республіки з приводу розповсюдження наклепницьких чуток про Рух, де вказується: «Не вірте брехливим наголоскам про нього! Рух — надія, Рух — єднання народу». Документ підписали Іван Драч, Дмитро Павличко, Володимир Яворівський, Віталій Дончик, Леонід Сандуляк. На шпальтах газети повідомлялося, що 9 липня 1989 р. відбулися Установчі збори Народного Руху України міста Чернігова та області [9].

В цей час друком виходить видання львівської регіональної організації «Віче». У другому номері газети опубліковано аналітичну статтю М. Косіва, присвячену проблемі становлення НРУ та політичному протистоянню організації владним структурам [10].

У серпні 1989 р. вийшов у світ перший номер газети «Думка» Кіровоградської координаційної ради Народного Руху України та третє число видання Народного Руху України в Харкові «На сполох». «Думка» розмістила звернення «до земляків-

кіровоградців» з інформацією про видання власної газети з інформацією про Рух. «На сполох» вміщує вітання Володимира Яворівського до учасників конференції Харківської регіональної організації, що відбулася на початку вересня 1989 р. В рубриці «Наша позиція» — звернення до президії Верховної Ради УРСР з приводу спроб зберегти привілеї для КПУ на виборах. У цій газеті надруковано також оголошення про Всеукраїнський установчий з'їзд Народного Руху України за перебудову. «Ця подія матиме епохальне значення для нашого народу» — вказували в оголошенні видавці газети Володимир Сагайдачний, Микола Хвиля, Валентина Овод. Прізвища могли бути і не справжніми, враховуючи час виходу газети [11].

Того ж місяця вперше вийшла друком газета «Рада» — видання Рівненської регіональної організації Народного Руху України за перебудову. У ньому містилася інформація про установчу конференцію Рівненської регіональної організації НРУ за перебудову від 22 липня та список промовців. Серед них: Микола Поровський, Михайло Горинь, Василь Червоній, Володимир Сорока та інші. Вміщена тут і вибірка подій, і резолюція установчої конференції та стаття В. Шкуратюка «Для чого потрібен Народний Рух України за перебудову».

Власний друкований орган мала також Івано-Франківська обласна організація Народного Руху України за перебудову. У першому номері видання «Галичина» містилася резолюція про створення Івано-Франківської обласної організації Народного Руху України 12 серпня 1989 р. До складу обраної ради входили: Юрій Андрухович, Петро Арсенич, Зіновій Дума, Микола Яковина. Всього 30 осіб. У резолюції прийнята постанова про опублікування затверджених конференцією документів, серед яких відозва до громадян області [12].

У грудні 1989 р. вперше вийшла газета Миколаївської регіональної організації Народного Руху України «Чорноморія». В цьому номері — вітання з Новорічними та Різдвяними святами, резолюція установчого з'їзду Народного Руху України про національну символіку, стаття В'ячеслава Чорновола «Дочекалися», перший коментар на вересневий пленум ЦК КПРС 1989 р. Репліка «Пам'ять по-миколаївськи» — реакція на перейменування вулиці Плехановської на вулицю Потьомкінську в жовтні 1989 р. [13].

Поряд з суто рухівською пресою, не можна не згадати видання неформальних організацій, які були предтечею НРУ, а ідейна спрямованість — «рухівською» у широкому розумінні терміна. До того ж публікації містили великий фактичний матеріал стосовно громадської діяльності Руху.

Наприклад, у шостому номері «Голосу відродження» — виданні Української Гельсінкської спілки опубліковано повідомлення про ініційовані Рухом мітинги у Києві, Львові, Вінниці, Сімферополі, Луцьку, які було розігнано владою за допомогою насильницьких методів. Кількість постраждалих перевищила 30 чоловік [14].

Ідейні засади Народного Руху поділялися багатьма неформальними організаціями та сприймалися як прогресивна сила на тернистому шляху до демократії.

Так, у 13 випуску інформаційного вісника Товариства Лева «Поступ» стверджується: «Осінь 89-го принесла українцям нове піднесення політичної активності, що в першу чергу пов'язано з установчим з'їздом Руху 8–10 вересня. Співвідношення сил повільно змінюється на користь народу, але не настільки, щоб з впевненістю говорити про його перемогу» [15].

Тенденція консолідації національно-демократичних сил простежується на сторінках видання тернопільського обласного товариства «Меморіал» «Дзвін». У серпневому випуску газети зазначено: «21 червня 1989 року у філармонії міста Тернополя відбулася перша зустріч керівників НРУ та обласного товариства «Меморіал» з радянськими та партійними керівниками міста. Представники громадських організацій у своїх виступах одноголосно висловлювали претензії до керівників міста з приводу репресивних дій над організаціями Руху, «Меморіалу» та їх прибічниками [16].

Таким чином, регіональна преса Народного Руху України розкривала роль організації у процесах демократизації суспільства, стимулювала розвиток національної свідомості громадян та висвітлювала гострі суспільно-політичні проблеми, які традиційно замовчувалися в офіційних мас-медіа. Переважна більшість регіональних організацій Народного Руху України спромоглася створити свої друковані органи, які у підсумку стали могутнім важелем впливу на громадську думку, засобом політичного діалогу з владними структурами.

Джерела та література

1. Гарань О. В. Від створення Руху до багатопартійності / Олексій Васильович Гарань. — К.: Видавництво товариства «Знання» України, 1992. — 48 с. — (Сер. 1 «Час»; № 1); Гарань О. Убити дракона. З історії Руху та нових партій України / Олексій Гарань. — К.: «Либідь», 1993. — 198 с.
2. Ковтун В. Історія Народного Руху України / В. Ковтун. — К.: Факт, 1999. — 407 с.
3. Гончарук Г. І. Народний Рух України. Історія / Григорій Іванович Гончарук. — Одеса: Астропринт, 1997. — 380 с.; іл.
4. Піпаш В. В. Народний Рух України як форма національно-визвольної боротьби українців на зламі 80–90-х років XX століття: закарпатський регіональний аспект: [монографія] / Володимир Васильович Піпаш. — Ужгород: Гражда, 2008. — 216 с.: іл.
5. Діденко Ю. Ідеї Народного Руху України поширювались самвидавом / Ю. Діденко // Український південь. — 2009. — № 33. — 8 серп. — С. 2.
6. Бойко О. Предтеча Руху: неформальні організації як фактор громадсько-політичного життя України у період перебудови / О. Бойко // Людина і політика. — 2001. — № 1 (13). — С. 56.
7. Вітаємо установчий з'їзд НРУ! // Голос Карпат. — 1989. — № 1. — Червень. — С. 1.
8. Поступ Руху // Вісник Руху. — 1989. — № 1. — Липень. — С. 1.
9. Драч І. «За єдність усіх добрих і чесних людей» // Вільне слово. — 1989. — № 2. — Липень. — С. 1.
10. Косів М. НРУ: проблеми становлення / М. Косів // Віче. — 1989. — № 2. — Липень. — С. 1.
11. Діденко Ю. — Вказ. пр. — С. 3.
12. Там само.
13. «Пам'ять» по-миколаївські // Чорноморія. — 1989. — № 1. — Грудень. — С. 1.
14. Майбутнє України залежить від нас ! // Голос відродження. — 1989. — № 6. — Вересень. — С. 1.
15. Львів. Осінь 89 // Поступ. — 1989. — № 13. — Жовтень. — С. 1.
16. Діалог або курс на консолідацію // Дзвін. — 1989. — № 2. — Серпень. — С. 1.

Анотації

Кожанов А. В. **Региональная руховская пресса в период борьбы за украинскую независимость.**

В статье дана характеристика региональной прессе Народного Руха Украины на рубеже 1980–1990-х годов. Автор проанализировал процесс взаимодействия печатных органов НРУ и неформальных организаций национально-демократической ориентации, исследовал уровень организованности печатных изданий Руха в регионах Украины.

Kozhanov A. V. **The regional press of Rukh in the period of struggle for Ukrainian independence.**

The article gives the description of the regional press of Narodny Rukh of Ukraine at the turn of 1980–90 s. The author studied the process of interaction of print organs of NRU and the informal organizations of national-democratic orientation, as well as explored the level of organization of the print publication of Rukh in the regions of Ukraine.

В. С. Лопаков

ІСТОРІОГРАФІЯ СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

Ключові слова: *історіографія, джерела, пенсія, пенсійне забезпечення, пенсійне страхування.*

Ключевые слова: *историография, источники, пенсия, пенсионное обеспечение, пенсионное страхование.*

Key words: *historiography, sources, pension, pensions, pensioninsurance.*

Історіографічний аналіз літератури передбачає з'ясування, дослідження, вивчення, узагальнення та наукове висвітлення кількісного і якісного складу праць з даного питання, їхнього науково-теоретичного рівня, джерельної бази з урахуванням її інформаційної адекватності та глибини. Визначення «наукове висвітлення» означає не лише виявлення методологічних засад, а також перших витоків дослідження, тобто встановлення авторства, щоб констатувати факт новизни та первісності наукової розробки.

Досліджуючи історіографію поставленої проблеми, необхідно констатувати, що в літературі історія пенсійного забезпечення

© Лопаков В. С., 2011